

LA RENAXENSA

31 DE MARS

LO CANAL D' URGELL

NOVAS HISTÓRICAS, DESCRIPTIVAS
Y ECONÓMICAS REFERENTS Á DITA OBRA

I.

Bonica materia so escullit pera omplir quelcunas fullas d' esta revista: no creguéu, amables llegidors, que vos parli de fets de la velluria sempre venerables, no; bo es qu' en catalá se conten los fets de nostres pares, pero no ho es menys qu' avuy escriguém y donguém á conéxer lo present que per la seva importancia ho meresca y si la té l' assumpto objecte d' estas ratllas ben prompte podréu jutjarho.

Habém d' ocuparnos del Canal d' Urgell, y per ço mateix avans de descriure la materialitat de l' obra nos permetrem fer un xich d' historia.

Lo gran Carles V, comprenent la molta necessitat de construir en lo terme d' Urgell un canal que 'l fertilisés, doná

unas Ordinacions que foren refetas per son fill En Felip II, qui semblá pendre ab empenyo esta gran mellora, puig que 'n 1554, 1576 y 1577 va fer estudiar sobre 'l terreno á son tresorer, En Martí Joan Franquesa, persona molt entesa en materia de rechs, un plan de canal que dugués al Urgell gros caudal d' aygua. No 's prenia l' Estat est interés en exclusiu benefici de l' Urgell sinó qu' una contribució prou crescuda 's va imposar al pais á fi y efecte de la construcció d' est canal de rech.

En Franquesa va perdre lo favor del rey y 'N Felip II devallá al sepulcre quant l' obra anava á tirars' endevant.

En los temps d' En Felip III los habitants de l' Urgell, veient que l' obra del Canal era necessaria baix tots conceptes, la varen empendre per son compte, obligantse tots á pagar un trenté per los fruyts subjectes á deume pera poderia portar á cap, de manera que essent lo producte d' est trenté cad' any de 30,000 ducats, creguéren que ab tres ó quatre anys recullirian lo cost de l' obra, que segons los plans tirats hauria hagut de comensar en Oliana; pero los temps estavan tant mals y era tanta la miseria en la Provincia de Lleyda, que no 's pogué pagar lo trenté ja en lo primer any. En est estat s' va recorre al Concell de cent pera que s' encarregués de l' obra, comissionantse á un tal Pere Ripoll, fill d' Anglesola, pera venir á esta ciutat y exposar las necessitats de son pais: mes cap resultat van tindre pera l' Urgell los passos que 'n dit sentit doná lo d' Anglesola.

Fins qu' En Felip V regná, no 's remogué lo projecte d' est canal, més com que dit rey per altra part no mirava ab molt bon zel lo que á Catalunya pertanyia (tenint com tenia encara molt frescos los fets d' esta ciutat) sols va dar alguna qu' altra petita disposició, de modo que 'n 1739 lo Marqués de Werboon, director d' ingeniers y lo gobernador del concell de Castella 'N Molina varen veure si podian trobar las Ordinacions que pera esta obra sigueren fetas en temps d' En Felip II, pero com que ço no 'ls fos possible ó no hi prengués tot l' interés que 's merexía, lo començament de 'l Canal va retrassarse fins que vinguts fossen jorns mellors.

Mes tart, quant lo ceptre d' Espanya estava en mans d' En Fernand VI, l' il·lustre Marqués de Porto-Nuevo, ab lo zel

que per tot lo de la terra catalana tenia, endressá á Madrid duas exposicions que foren ab bonavolensa atesas per lo Rey y 'l Marqués de la Ensenada, allavors president del concell de Ministres. En Bernat de Lana, del cos d' ingeniers, fou l' encarregat de dirigir l' obra del canal, que debia tindre comensament en Tiurana, aprop del mas de l' Abella y un cop fos al Urgell lo canal principal s' en habia de fer un altre de menys important que prengués l' aygua del Segre en lo lloch hont se junta ab lo Noguera Pallaresa, lo qual tindria la vantatja d' estalbiar gran part de las acequias que d' altre modo haguera tingut qu' haberhi.

Pretests de poca sustancia 's van oposar al comens de las obras, essent un dels tants lo de que 'l Canal fora danyós pera la salut pública; més consultats los catedrátichs de Medecina de l' Universitat de Cervera, donáren un dictámen per complert favorable á la prompta comensa y acabament d' aquell.

Quant á últims del segle passat se van fundar las juntas de comers, la qu' en Barcelona hi habia demaná al Govern los plans fins allavors ideats per los ingeniers de l' Estat relativament al canal, lo que li fou concedit al moment. La Junta de Comers enviá al Urgell á 'N Tomás Desprat y á 'N Pere Lleopart pera que, reconegut lo terreno, alsessen los plans mes convenientes; estos plans no essent del bon veure de la Junta, comissioná de nou á En Joan Cherta qui presentá un projecte de canal que tampoch siguié acceptable, puig que segons ell s' habia de fer una pexera ó presa en lo Noguera prop d' Ager de 60 metres d' elevació y després ab ajuda de llarchs rodeigs de 7 horas de canal que no dava cap utilitat, s' habia de construir un pont—acueducte demunt lo Segre de proporcions gegantinas, lo qual á mes de lo gros cost que ço portava tenia l' inconvenient de que sols l' Urgell gosava de ls' beneficis de l' aygua. Per ço la Junta de Comers, volentse agermanar los interessos de l' Urgell ab los de la demás part que pogués esser favorecuda ab lo canal, va juntarse ab la *Real Societat Económica de Targa*, y axís las duas plegadas determinaren exposar al Rey en Carles III la gran conveniencia de que 's portés envant.

Est Rey y 'N Floridablanca, son primer ministre, atengueren esta demanda, y 'n 1786 s' enviá á la Junta de Comers

lo projecte d' En Bernat de Lana, demanant que 's fes un nou reconexement per En Joan Soler y Fanecas, qui retocá lo que bo no li va pareixer del plan de son antecessor. La Junta de Comers protejida per lo govern pensá 'n que potser fora mellor un canal de navegació y rech que de rech sol, pera poder trasportar ab mes sensillesa los productes d' Urgell á llunyans mercats; mes quant s' anavan á comensar las obras altra vegada la revolució de la nació vehina y mes tart l' invasió que 'n torna del dany que 'ls habian causat en lo Rosselló va sobrevindre y que tant mal pera 'ls de Napoleon va acabarse, fou lo just motiu de lo nou retrás per que 'l canal va tenir de passar.

En 1816 vingué la pau, y després de grans obstacles que s' varen tenir que vencer lo plan d' En Joan Soler, arreglat per son fill En Tomás Soler, director de las obras, va aprobarse, tinguent estas comens en Abril de 1817, sufragantse lo cost ab una contribució d' un vinté y després d' un trenté sobre 'ls fruyts, ab ensemps que diferents arbitres posats á las naus en lo port d' esta ciutat y en la major part dels articles de mes consum.

Suspesas las obras del Canal en Mars de 1819, y en 1822 las del tunels y soterranis per falta de medis, no van tornarse á empendre estas fins arribar l' any 1825 en que 'N Cellés (Antoni) fou comissionat per lo govern pera alsar un nou plan de canal de rech exclusivament. En lo projecte d' En Cellés l' aygua s' habia de pendre prop del Tosal, á una horeta de Pons, debia recorre per medi d' una galeria subterrànea la serra de Monclar, passar per Agramunt, travessar lo Sió ab ajuda d' un pont-acueducte entre est últim poble y Puigvert, tombar cap á la serra fins á Targa, y un cop allí serpentejar per l' Urgell y tornar á dexar las ayguas sobrants al Segre prop de Lleyda entre Alfés y Torres. Comensadas las obras en 1829 ab arreglo á est plan seguian ab molta pausa fins á arribar á l' any 1833 en que 's van abandonar del tot.

Passada la guerra dels set anys y agermanats los que poch avans com feras lluytavan, dessota 'ls plechs del mantell de la pau, las obras pera la construcció d' un Canal de rech en l' Urgell varen tornarse á empendre, primer baix la protecció de la Diputació provincial de Lleyda y mes tart per la d' una empresa particular, de modo, que

obtinguda la concessió de la reyna Na Isabel II (ab la condició de que se li presentessen á s' aprobació los presupuestos de gastos y que la enteressen de los árbitres ab que's pensava gravar al pais, la empresa nombrá al ingenier En Pere de Andreu y Puigdollers pera que calculés lo cost de l' obra y presentés després á la, allavors reyna, una memoria explicant lo que necessari cregués que debie ferse pera la mellor construcció del canal.

Després de diferents concessions en distints temps y personas fetas, desde l' any 1848 al 1852, n' obtingueren una nova los Senyors Girona, germans, Clavé y C.^a en 3 de Novembre de l' últim any citat, 'ls quals en 5 de Mars de l' any següent, la van traspasar á favor de la societat anónima nomenada *Canal de Urgell*, ab domicili 'n esta ciutat y ab autorisació real ja de 28 de Novembre de 1852.

Aquesta societat te l' honra d' haber dat cim á est' obra demanada per l' interés agrícola de Catalunya y que tant honra á l' Espanya com tindrem ocasió de fer notar mes envant.

Quant en Girona, germans, Clavé y C.^a traspassaren á la societat *Canal de Urgell* la concessió qu' á ells feu lo govern s' organisá esta societat contant ab un actiu de 32,000,000 de rals dividits en 16,000 accions quiscuna de 2,000 rals. Est capital podia sofrir augment quant ho tingués á be la junta general d' accionistas y després fos aprobat per lo govern.

Formada la companyia provisionalment en 2 Febrer de 1854, fins en 28 de Mars de 1860, no fou reconeguda com á permanent per un decret d' esta fecha ab lo segell real.

Las obras del canal van tindre comensament en 1853, avans que la companyia fos reconeguda sisquera com á provisional, puig que de no ferho axis la concessió haguera caducat. Ab tot y axó lo canal s' anava tirant endevant baix la sabia direcció del intel·ligent y actiu com cap altre ingenyer 'N Domingo Cardenal. En 1859 's van acabar 50 kilómetres de canal y com que 's veyés que l' obra costaria mes del presupostat, es ficsá un presupost definitiu que fou elevat á 57642695 rals 67 céntims. En est estat la junta del canal demaná protecció al govern, al véurer que potser per falta de recursos l' obra de 'l canal deuria dexarse com estava, y retrassar una vegada mes esta grossa mellora pera

'ls interessos catalans. Lo govern li adelantá 10500000 rals per ley de 25 d' Abril de 1859 y habent recorregut á ell altra volta 'n 1860 en demanda d' ausili, va ferli aquell un nou avens de 6000000, puig que 'n jorns com aquells en que l' Espanya estava decantada á una guerra ab los Marrochs, massa era per lo govern aquella dextra.

Pera completar 'l capital que 's creya necessari pera la construcció del canal varen pendre los accionistas en sessió general de 20 de Febrer de 1859 l' acort d' emití obligacions per valor de 16000000 de rals, essent emesas en 16 de Juriol de 1860 y mes tart, en Junta tinguda 'n 16 de Juny de l' any següent, 's determiná emitir novas obligacions per valor de altres 16 millons de rals.

Ab tot y estos contratemps las obras del canal principal anavan avansant fins que 'n Novembre de 1861 's van concloure del tot.

Finida la part històrica d' est Canal, en l' article següent m' ocuparé de la descripció de l' obra.

JOAN MALUQUER VILADOT.

DIAS FERIATS

I.

En lo número 9 de la *Renaxensa*, lo distingit escriptor D. Teodoro Creus publicá una serie de *Documents curiosos*, entre 'ls que hi posa los dias feriatos ó de vacaciones que tenian la Real Audiencia y Casa de la Diputació de Catalunya. Sa lectura 'm feu venir á la memoria que també obrava en mon poder un document en que venian transcrits los dias de vacança de nostres antichs Tribunals, y aixó y la afició que un sempre porta á las cosas de sa carrera ha fet que posés ma á la ploma pera donar noticia, si be que breu y compendiosa, ja que 'ls límits de que puch disposar en eixa Revista no 'm permeten estendrem mes, de las diferents vicisituds porque han passat los dias feriatos en nostra legislació patria.

No hi ha hagut nació que no hagi considerat precis é indispensable donar dias de repós als Tribunals, de pau als litigans; y com lo respecte á la religió ha estat sempre un caràcter distintiu de tots los pobles, ja que no n' hi há ni es possible que n' hi hage cap d' ateo, los dias festius ó en que la Iglesia s' ha vestit de gala ha estat la primera base pera manar suspendre lo curs dels negocis de justicia, arribant los estats que com lo nostre 's preciavan de católichs á marcar fossen feriatos los dias en que, celebrant la Iglesia la festa d' algun Sant, deixava per aixó treballar, com eran los dias d' anar á missa ó mitja festa com vulgarment se 'n deya: la segona base es la celebració d' algun fet pausable en que interessi la nació, ó siga los dias de festa nacional, porque en ells com diu la lley de Partida, (Lleys 36 y 37 tit.º 2.º Part.ª 3.ª) l' alegría no pogués ser destorbada ni 'ls homes se moguessin los uns contra 'ls altres; y la tercera base, las necessitats dels pobles pera lo qual estava manat antigament en diferents paissos y las ditas lleys de Partida

ne son bona mostra, que en los dias de la cullita del pa y del ví, los Tribunals vaquessin, porque *el pan e vino son los frutos de la tierra, de que los omes mas se aprovechan*. Base que avuy 's pot dir que está en desús y 's compren be si 's considera que si avans era 'l camp la principal ocupació dels homens, avuy se pot dir que es la ciutat, donchs las industrias, lo comers y l' avens contínuo de la civilisació han fet que la inmigració fos contínuo á las ciutats en perjudici de la agricultura. Sols s' atén aqueixa tercera base en los dias de fira ó festa especial de cada població, en que 'l seu respectiu tribunal vaca, mes aixó, 's pot dir mes quasi que es una escepció ó cas particular que una regla general.

Aqueix augment mes de població, la facilitat de comunicacions y tracte, l' avensament en tots los rams han dut l' augment de relacions y per lo tant de negocis y á la amplitut en la concessió dels dias feriatos ha succehit la restricció dels mateixos. Paulatinament s' han anat barrant uns dias ó altres, no sens que hi hagi deixat d' haverhi algunas alternativas fillas del diferent criteri dels governants, pero la tendencia ha estat sempre á reduirlos fins á quedar avuy sols aquells dias mes precisos y necessaris. Per aixó al veure la llarga llista de dias feriatos que enclou lo document publicat per lo Senyor Creus, se compren desseguida que 's refereix per mes que no hi hage fetxa en lloch, á una época un xich llunyana. Y efectivament son los dias feriatos manats observar per D. Ferrando segon en la tercera Cort de Barcelona, any 1503. cap. 10, (Llibre III. Títol XXX. const. II de las Constitucions de Catalunya) en la qual mana sian aquells los únichs haguts per dias feriatos, com si volgués dir que avans n' hi hagués mes.

Carlos V, en la quarta Cort de Montsó, any 1542 capítol 27, disposá també sobre 'ls dias feriatos y maná que per major solemnisació de la festa de la Nativitat de Nostre Senyor Deu Jesucrist, fossen fetas férias, de la vigilia de la dita festa fins á la festa dels tres reys inclusive en la Real Audiencia y altres corts. Mes en atenció á la gran estensió del Principat y distancia dels Comtats de Rosselló y Cerdanya que feya que molts no poguessin passar ditas festas á casa si esperavan tots los dias jurídichs, lo Rey D. Felip I en la Cort de Montsó, any 1585, cap. 88, disposá que lo der-

rer dia jurídic de la Real Audiencia y altres Tribunals ans de las festas de Nadal, fos la vigilia de St. Tomás Apóstol y desde aquell dia esclusiu seguissen los dias feriat fins á la festa de la Epifanía inclusive.

Constitucions que proban la gran observancia que feyan nostres antepassats de las festas de la Iglesia y la costum de celebrarlas cadascú á casa seva.

Sens dupte que després se degué veure que hi havia massa festas y que era per altra part molt pesat així per los litigants com per los tribunals, lo continuar tot l' any sense reposar gens en los mesos xafagosos del estiu y per aixó D. Felip II en la primera cort de Barcelona, any 1599, cap. 39, al pas que maná que fossen feriat en la Real Audiencia desde quinze del mes de Juliol fins á vint del mes d' Agost, disposá que dels dias feriat de entre any fossen llevats los següents: lo dia de S. Vicens á 22 de Janer: lo de S. Miquel á 8 de Maig: lo de Santa Elizabeth á 2 Juliol: lo de Santa Margarida á 13 del mateix; lo de S. Joan Dego-llaci á 29 de Agost: lo de Santa Catarina á 25 de Novembre y 'l de S. Nicolau á 6 de Desembre.

Dits dias, no obstant, á lo que sembla no quedaren suprimits en los Tribunals Ordinaris, afegintsenhi alguns per la costum, com ho prova lo següent document que obra en mon poder imprés en 1695 y que ab la mateixa ortografia copio, donchs que en ell s' hi troban senyalats diferents dias com á feriat, que no he trobat fossen afegits en cap constitució nostra y en alguns mesos en bastant número.

Dit document curiós baix mes d' un concepte y entre altres per lo coneixement que dona del modo de viure y costums d' aquella época diu aixís:

FERIATS que se acostuman fer, y servir així en la Real Audiencia, y Consell Real de la Batllia General de Catalunya, com en los Ordinaris de la Ciutat de Barcelona.

JANER.

1. La Circumcisió de N. S. Audiencia. Ordinaris.
6. La Adoració dels tres reys, Au. Or.
7. S. Ramon de Penyafort, Au. Or.

17. S. Antoni, Aud. Ord.
20. S. Fabià y Sebastià, Au. Or.
22. Sant Vicents, Ordinari.
25. La conversió de S. Pau, Au. Or.
31. S. Pere Nolasco, Au.

FEBRER.

2. La purificació de N. Sra. Au. Or.
12. S. Eularia, Au. Or.
22. La cadira de S. Pere. Or.
24. San Macià, Aud. Ord.

MARS.

6. S. Olaguer. Au. Or.
7. S. Thomàs de Aquino. Au. Or.
9. San Pacià, Au. Or.
12. S. Gregori Papa. Au. Or.
15. S. Madrona Verge. Au. Or.
19. S. Joseph, Au. Or.
21. S. Benet, Au. Or.
25. Anunciació de N. S. Au. Or.

ABRIL.

2. S. Francisco de Paula. Au.
4. S. Ambrós, Au. Or.
23. S. Jordi, Au. Or.
25. S. March Evangelista, Au. Or.
29. S. Pere Martyr, Or.

MAIG.

1. S. Feliph y S. Jaume. Au. Or.
3. La invenció de S. Creu, Au. Or.
8. La aparició de S. Miquel Or.
19. Sant Ivo, Au. Or.
20. Sant Bernadi, Or.

IUNY.

11. S. Bernabé y S. Onofre. Au. Or.
24. La Nativ. de S. Ioan Bap. Au. Or.
29. Sant Pere y Sant Pau, Au. Or.

IULIOL.

2. La visitació de S. Elizabeth Or.
10. Sant Christofol, Au. Or.
13. Santa Margarida, Or.
16. N. Senyora del Carme, Or.
22. Santa Madalena Au. Or.
25. S. Jaume y S. Cugat, Au. Or.
26. Santa Anna, Au. Or.
30. S. Abdon y S. Senen Or.

AGOST.

1. Los lligams de S. Pere, Au. Or.
2. N. Senyora dels Angels, Or.
4. Sant Domingo, Au. Or.
6. S. Iust y S. Pastor, Au. Or.
10. Sant Llorens, Au. Or.
12. Santa Clara, Or.
15. La Assumpció de N. Sra. Au. Or.
16. Sant Roch, Au. Or.
20. S. Bernat, Or.
24. S. Barthomeu, Au. Or.
28. Sant Agustí, Au. Or.
29. La Degollació de S. Ioan, Or.

SETEMBRE.

1. Sant Egidi, y Sant Llop, Or.
8. La Nativitat de N. Sra, Au. Or.
14. La Exaltació de S. Creu, Au. Or.
21. Sant Matheu, Au. Or.
23. Santa Tecla, Au. Or.
27. Sant Cosma, y Sant Damiá, Or.

29. Sant Miquel, Au. Or.
30. Sant Geronym, Au. Or.

OCTUBRE.

2. Lo Angel Custodi, Au. Or.
4. Sant Francesch, Au. Or.
10. Sant Francisco de Borja, Au.
18. Sant Lluch Evang, Au. Or.
21. Las onze milia Verges. Or.
23. La Translació de S. Eularia, Au. Or.
28. S. Simon, y S. Iudas, Au. Or.
29. Sant Narcis, Au. Or.

NOHEMBRE.

1. Tots Sants, Au. Or.
2. La Com. dels Difunts, Au. Or.
6. Sant Sever, Au. Or.
9. Passió imaginis, Or.
11. Sant Marti Bisbe, Au. Or.
18. La Edificació de la Seu, Au. Or.
25. Santa Catarina, Or.
30. Sant Andreu Apostol, Au. Or.

DEZEMBRE.

6. Sant Nicolau Bisbe. Or.
8. La Concepció de N. S. Au. Or.
13. Santa Llucia, Au. Or.
15. Cap de Octava de la Concepció de N. Sra. Au. Or.
21. S. Thomás Apostol, Au. Or.
25. La Nativitat de N. Sra., Au. Or.
26. Sant Esteve, Au. Or.
27. S. Ioan Evangelista, Au. Or.
28. Los Sants Innocents, Au. Or.
30. Sant Sylvestre, Au. Or.

Item, son feriat en la Real Audiencia, y Consell Real de la Batllia General, desde el Diumenge de Rams fins al Diumenge immediatament passat Pascua de Resurrecció.

Item, son feriat desde 15 de Juliol, fins á 20 Agost inclusive.

Item, son feriat desde el dia de Sant Thomás Apóstol, fins al dia de la festa de S. Ramon inclusive.

Y los Diumenges y Festas que serán de Precepte en la partahont estará la Real Audiencia.

Item, son feriat desde Dijous llarder, fins al primer dia de Quaresma inclusive: y los dias portan ó tornan S. Madrona, y quant se trau lo cos de S. Sever, tambe es feriat y tots los dias fa Professó la Ciutat precehint crida. També son feriat los dias se transfereix la festa de la Anunciació, Concepció y Purificació de N. Senyora, los dias se transfereix Sant Ivo, á la qual assisteix lo Concell Real. Y quant se transfereix Sant Olaguer, Sant Jordi, Santa Madrona, Sant Joseph, y Sant Ramon quant va la Ciutat ab professó.

Nota, que desde de 2 de Maig, fins á 28 de Setembre inclusive, acuden á Consell los senyors Doctors de la Real Audiencia, y de la Batllia General á las 7 horas, y están allí fins á las deu horas, y desde 1 de Octubre, fins á 30 de Abril inclusive, acuden á Consell á las 8 horas y están allí fins á las onze del matí.

Los Doctors de la Real Audiencia, y Assessors de la Batllia General al matí antes de anar á Consell, fan residencia cada hu en sos casas vna hora, tenint vbert lo estudi, y al després dinar, desde la vna hora, fins á las tres pera provehir.

Los Doctors de la tercera Sala de la Real Audiencia, tots los dias de Dilluns, Demecres, y Divendres, que no son feriat, van á la Sala, y assisteixen en ella desde las dos horas, á las quatra de la tarda.

Los Doctors del Real Consell criminal, tots los Dissaptes van á la visita de la Presó, sino que sia festa, ó feriat dels contenguts en estas taulas que en tal cas hi van lo dia antecedent.

També van tots junts los dias de la visita general.»

Y pues que m' he fet llarch y no podría dir en pocas ratllas lo que 'm queda sobre la materia objecte d' aquest article, ho deixo per un altre.

F. MASPONS Y LABRÓS.

NOTICIAS BIOGRAFICAS

SOBRE

MARIAN FORTUNY (*)

Sembla que la desgracia, á manera de au feréstega sus- pesa en l' espay, haje escullit la nostra Pátria per camp de sos delmadors destrossos y que espere sols que un fill de Catalunya en alguna cosa se distingeixi per tirarse sobre d' ell, y ferne presa. ¡Pobre Catalunya! en aquest sigle está condemnada á plorar com viuda que, vejent finir un á un los seus fillets, tem que li falten las llágrimas y que 'l dolor la acabe. Tal volta cap mes encontrada ha tingut en mes pochos anys tants fills notables que per lo singular de son talent é ingeni hajen merescut atraure la atenció de las naciones totas vers llurs obras y llur vida; mes també cap com ella se 'ls ha vist arreballar per la mort desapietada ab mes breu temps y en etat mes jovensana.

Encara lo mon no comensava á meditar y á coneixer los pensaments y filosofía del gran Balmes, quan la mort, sorprendentlo en mitx de sos estudis, posá punt á sa existencia, passantlo á la posteritat.

Molt jove en Piferrer feya admirarse mostrant á Castella los monuments de Catalunya, y ab ells lo molt que ha sigut y val la nostra terra, despertant ab sas descripcions en nostres cors l' amor de Pátria, quan la mort, interposantse en sa carrera gloriosa, lo feu víctima de sa terrible dalla.

No era pas vell en Clavé: l' ayre no s' habia emportat encare las melodías de sas cançons; tot just comensavam á saborejar los madurs fruyts de son experimentat talent y rica fantasía, quan la mort soptadament lo tragué de aquesta vida.

(*) Est treball fou llegit en la sessió necrológica que á tan gran artista dedicá la JOVE CATALUNYA.

Y en Aribau, en Patxot, una de quals obras ha estat traduïda en totes las llengüas, en Tió, en Cuyás y tants y tants altres, tots hòmens eminentes, que si avuy visquessen sols Deu sab lo que seria de gran y gloriosa la Terra Catalana.

Mes deixemlos á tots que en pau descansen; altres mellor que jo digueren la desventura que ab sa pérdua tingué la terra: guardem en nostres cors un monument á sa memoria. Jo os vull parlar de la última desgracia, del fill que modernament mes gloria li donava, del gran artista en Marian Fortuny. No penseu que pretengue fervos del eminent pintor la biografia, puig be conech que per lograrho se necessita lo talent que á mí'm manca y coneixements en bellas arts no escassos; jo no mes vull fervos una breu ressenya de sa carrera artística y en especial de com en Barcelona la comensá, puig lo demés mellor que jo ho podria fer la haureu llegit en las revistas que 'ns venen del estranger y de Castella, que aquesta vegada s' han ocupat del fill de Catalunya molt mes de lo que ho ha fet la seva Pàtria.

El que no siga aixís es suficiente causa per demanar la atenció vostra; en gracia d' ella dispenseume la falta de conceptes y la pobresa de mon senzill llenguatge.

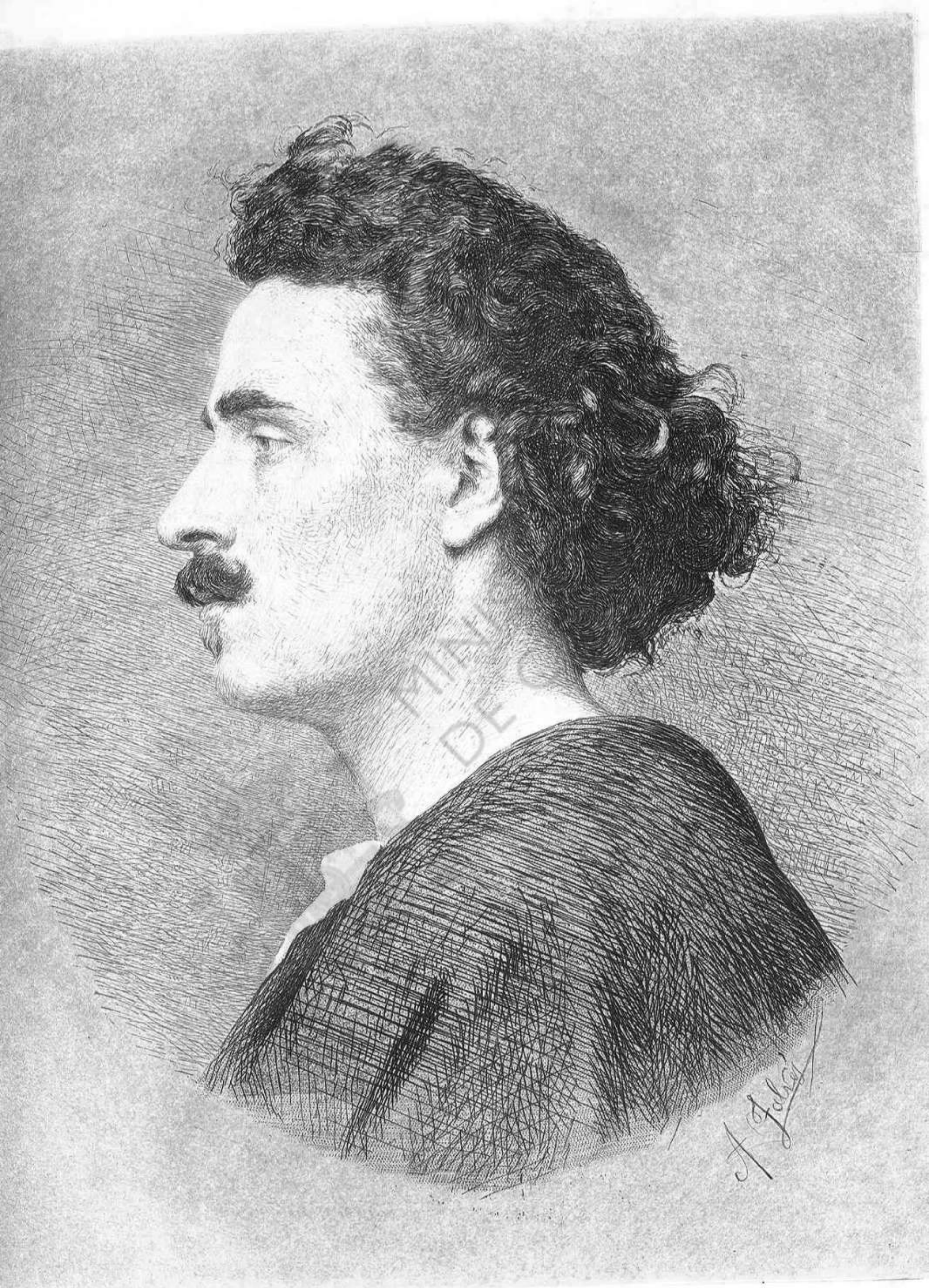
II.

Sent orfe, y á molt tendre etat en Marian Fortuny, lo portá á Barcelona, de Reus, sa pàtria nativa, vers l' any 1852, son avi, home inteligent en bellas arts, á qual penetració no passá desapercibuda la disposició de son net per la pintura, de lo qual n' habia donat molt bonas probas.

Curiosas circumstancias precehiren aquell fet trascendental en la historia de nostre artista. Escás de recursos, y preveyent que á Reus son net molt poch podria aprendre, se 'n vingué lo vell Marian Fortuny á Barcelona, ab la esperansa de trobar la ajuda necessaria per fer d' en Marianet, com s' acostuma á dir, un home. La primera diligencia aquí fou buscar relacions ab algú que pogués mostrar á la

Academia uns quants dibuixos que fets per son net portava, puig imaginava que, coneguts per los professors de aquella, convensuts com ell del geni que demostravan, li donarian protecció y ajuda. Malgrat los passos que féu y apesar de sa no escassa coneixensa, no pogué trobar una sola persona que 's volgués encarregar d' eixa missió, y menos qui pogués ajudarlo. Lo bon vellet, treballat pe 'ls contratemps se veyá pobre, y aquesta causa lo feya pussilánime, cosa que acompanya sempre als que están en la desgracia: per últim, no atrevintse á presentar ell mateix los treballs de son net á la Academia, á falta de altre persona confiá lo donar aquest pas á un noy conegut seu que mostrava tenirli bon afecte. Content lo jovenet va encarregar-se, y en sa ignossencia y en son entussiasme per lo company de Reus, se creya que bastava ensenyar al professor aquells estudis pera que, admirat d' ells y comunicantho als seus colegas de la Academia, fes que aquesta donés al bon vellet de Reus la protecció que ab tanta ánsia esperava. Pobre embaixador era un noy per asunto de tanta importancia; lo mestre ó no cregué que eran fets aquells dibuixos per un jovenet, ó no entenia gayre en bellas arts (que tot pot ser), ó lo mes segur tal volta ni se 'n hi donava que hi hagués un noy de geni, que fos pobre, y que per falta de protecció no pogués desenrotllarse y se perdés com se deuen perdre ignorats entre la munió Deu sab quants genis. Lo cert est que aquell professor-mirá 'ls dibuixos d' en Fortuny y no 'n feu cas. Lo noy al veure lo mal resultat de sa comissió oficiosa, plé de sentiment per sos burlats bons desitjos, se dirigia ab mal humor á tirar per terra los elevats castells de gloria y benestar que son vell amich tindria fundats en la protecció de son net, quan un company seu, un ver amich (que aquest may falta als qui son bons, encara que sigan pobres), que com ell estudiava la escultura, jove que plé de despit presenciá la indiferencia que dels dibuixos d' en Marianet feu lo professor de la Academia, los hi demaná per ensenyarlos á son mestre escultor, home que, á son parer, si se ho proposava cap com ell podria protegir al pobre orfe de Reus.

Una mala noticia tothom procura retardar donarla; lo petit comissionat s' alegrá de poder mostrar á son amich una nova porta oberta en cambi de la que acabavan de tan-

A. Fabry

MINISTERIO
DE CULTURA

carli: deixá en consecuencia los dibuixos á son company, esperant per l' altre dia un nou desengany que participar al pobre avi Marian. ¡Tant havia perduda la esperansa!

Al dia següent lo bon amich presentá los dibuixos á son mestre D. Domingo Talarn. Era aquest acreditat en aquella época per lo mes apte escultor de Barcelona; dotat de una imaginació inagotable y en consecuencia admirador entusiasta de tota obra d' art, senzill y modest, al mateix temps home de bé, y per fer un favor capás de remoure las pedras.

Molt rato estigué mirant aquells dibuixos, y al últim tot plé de entussiasme digué al seu deixeble: no esperes á tornar la resposta al vespre, ja pots anar á donarla desseguida: digas que avuy mateix voldria veure aquest senyor de Reus y si no pot venir jo aniré á trobarlo.

La alegria del avi y de son jovenet amich podeu imaginárvosla, y afegiuhi que al visitar al ecelent artista renovaren una oblidada coneixensa.

No li fou molt difícil al escultor trobar qui afavorís al pobre orfe; tres bons sacerdots, encarregats d' una obra pia, cregueren que no podia emplearse millor part de aquesta que protegint á un noy de tant geni y que tan desvalgut estava: en consecuencia son avi, plé de alegria, se 'n aná á Reus á buscarlo, venint ab ell á Barcelona en l' época qu' he indicat al comensar.

Heus ja en Marian Fortuny á Barcelona, noy de 14 anys, content de haber conseguit lo que volia, aixó es, estant son avi tranquil per son pervindre, poderse dedicar per complet á la pintura. De dia estudiava baix los auspicis de un pintor llavors de fama; per la nit assistia á la Academia.

Cosas de noys: dotat en Fortuny de un caràcter ferm, poch faltá en una ocasió com no deixá correr l' art de la pintura. Un dia se negá resoltament á anar á la Academia: la causa era que alguns condeixebles s' apartavan d' ell perque semblava un pobre. Eixas miserias (la fatuitat no es altre cosa) obraren tan fortament en sa viva imaginació, que fou precís tota la elocuencia de son avi y de son protector pera que no deixés de assistir á aquells estudis.

De segur no podia darse á en Fortuny millor camp per avansar y aprendre que la dita Academia de Barcelona; aquesta, per ventura en aquella época, atravessava una era gloriosa. Era actiu y entés son director, y las classes pro-

fessionals las ensenyavan personas dignas y de coneixements no escassos: pero qui era l'ànima de ella era en Pau Milá y Fontanals, catedràtich de Teoría de bellas arts y de Estética: era ell qui imprimia ab sas esplicacions activitat, y qui creava eixa admósfera de bon gust que dintre aquell vast edifici's respirava. Cuydadós per lo avansament de sos deixebles, sa trassa y talent posava á prova, donant-los asuntos per dibuixar de totas menas; ja era un de romántich de la etat mitxana, ja un de místich de la Sagrada Bíblia ó ja un de clássich de la etat antigua. Cada composició donava lloch á consells molt profitosos, y á mes los forsava á estudiar, ab quals estudis adquirian una erudició al art molt necessaria, puig que qui mes ideas fixa en sa memoria, sa fantasía ab mes facilidad se desenrotlla.

No deixá may Fortuny d'assistir á aquella classe y la composició que 'l professor donava com á tema cap vegada deixá ell de ferla. Un dia entussiasmat lo catedràtich ab los fets dels apóstols los hi doná á fer un asunto difícil: San Pau predicant devant del Areopago en Atenas. Rápit com una mirada lo pensament d'en Marian calculá la importancia de la composició; mitx desconfiat probá de ferla, mes no 'l satisfé gens aquella obra. La probá d'interpretar d'altre manera, y d'un altre; tampoch estava á son voler. Ja comensava á creures que per tal asunto sa imaginació era pobre; mes encarinyat com estava ab ell no volgué desistir, y probá quarta vegada; y ab un de aquells esforços de que sa imaginació n'era tan rica, creá una obra que 'l deixá completament satisfet: just premi á sa constancia. Lo catedràtich y 'ls condeixebles tots quedaren admirats. Espontaneitat, felis concepte, expressió y grandiositat; tot son trevall ho reunia; res hi faltava per ser una obra d'art.

Content per l'èxit de aquesta obra en Fortuny á no pochs asuntos ab son llápis doná vida. Font d'inspiracions fou per ell la crónica d'en Muntaner, quals vivas descripcions eran las que ab gust interpretava; mes en cap d'aquestas estigué á la altura de la de San Pau devant del Areopago.

Aquest afany d'inventar; aquesta febra de dibuixar los asuntos de la historia li eran fins á cert punt perjudicials, puig que creantse un estil, aquest era la proba de que s'amanerava. Per altre part, l'estol de companys que 'l rodejava, aplaudint, fins adulant, la espontaneitat de sos di-

buijos, feyan desenrotllar en ell la impaciencia, que es per arribar al perfeccionament lo mes gran obstacle; sa facilitat d'execució degué crear la frase llavors en boga entre 'ls deixebles de la Academia: *Cuatro cops y l'efecte*; frase que en sí no dient res, pregonava las ventatjas de un sistema que imprés se troba en sas obras d'aquella época. Per fortuna nostre pintor portava allá ahont volia la pléyade aquella de novells artistes, puig que tots procuravan copiarlo en son estil y per consecuencia en sas maneres. Ell en tant mes erudit que 'ls altres estudiava en los clássichs dibuixos de 'n Gavarní y en Schnorr de Carolsfeld; del un ne copiava la facilitat y la elegancia, del altre la seguretat y la interpretació concisa. Es precís confessar que per aprendre se habia triat dos mestres molt bons qual influencia está ben marcada en sas primeras obras.

D'aquesta manera passá poch menys de tres anys. En 1855 ab motiu de la declaració dogmática de la Inmaculada Concepció las parroquias y corporacions religiosas de Barcelona celebraren grans ceremonias, y en l'adorno dels temples estigueren, per ferho ab suntuositat, poch menys que á competencia. Era llavors obrer de una parroquia l'artista protector d'en Fortuny y en consecuencia encarregá á aquest lo projecte de adornarla.

Probá en ell quant l'afalagava la idea de la grandiositat; son projecte fou pintar un gloria que tapant l'altar major necessitava tenir la elevació de 120 pams. Mes com la obra aquella fou devorada per las flamas de un incendi, vaig á descriurela tal com me la recorda ma memoria.

Pintá en sa part superior lo Pare Etern, figura de colossals dimensions, puig l'una má del altre distava 25 pams (tenia los brassos extesos). Dessota d'ell la imatge de la Verge se destacava portada per un grupo d'àngels, y devant y mes avall que aquest, n'hi habia uns altres que pregonavan á só de trompetas la gloria de Maria. Se estenian per los costats y formant rodona mes grupos d'àngels, los uns tocant instruments armoniosos, y altres llençant perfums y flors; aquesta decoració la pintá al temple y ab tan bon colorit que causava una impressió verdadera-ment sublime, sent causa tal acert de atribuir-la alguns á mans mes exercitadas que las sevas en aquesta especialitat de l'art de la pintura.

La Iglesia de San Agustí estigué aquells dias plena de gom á gom de gent, atreta per la admirable obra del jovenet artista. La aplaudí Barcelona entera; mes si Jules Schnoorr la hagués vista, podia reclamarli algun de aquells aplausos.

Llavors es quan fèu per encàrrech, lo dibuix de una estampa de la Verge de Queralt, patrona de la vila de Berga, 'l cual agradá molt, y si lo grabador no hagués arreglat en ell alguna cosa, podriam are en lo molt que valia apreciarlo. En aquest temps se doná á llum el *Mendigo hipócrita*, novela per ell ilustrada ab dibuixos á la pedra litogrífica; mes aquella impaciencia que he indicat, encara 'l dominava, y fou causa que aquets dibuixos, ressentintsen, no valguessen gayre. Pintá després dos bonichs cuadros: dos epissodis de la vida de D. Pere 'l Cruel y alguns retratos; continuá anant á la Academia, y fora d' ella, ab aquella trassa inimitable que tenia, feu innumerables dibuixos al llapis y á la ayguada dels aforas de la ciutat de Barcelona, que prengué per camp de sos estudis.

Emula de la Junta de Comers, la Diputació provincial volgué, com aquella ho feya avans, quan tenia á son cuydado la Academia de Bellas Arts, enviar á estudiar á Roma lo jove que mes talent y geni demostrés en un concurs que obrí en 1857. L' asunto fou un epissodi de la guerra que sostingué Berenguer ters contra 'ls francesos. Al inscriu-rers en Marian per optar á aquell premi, segurs de no guanyar, alguns artistas inscrits se retiraren. Son triunfo fou complet, y en consecuencia, arreglat per son avi y protectors lo dipósit necessari per podersen anar, puig dins breu temps entrava á la quinta, partí per la Ciutat de Roma.

(*Acabarà.*)

JOAN SERRA Y PAUSAS.

Febrer 1875.

MÚSICA TRISTA

Presa ja la malhaurada
de la fera malaltia
que poch á poch consumint
sa vida anava y ma ditxa
un matí de primavera
dolsament s' era adormida
apres llarga nit passada
entre angoixas y fatiga.
Quant de sopte en lo carrer
notas de tendra musica
sonan que á la quieta cambra
ne fan pujar sa armonia.
Jo, que á son capsal vetllava,
volo ab l' ánima intranquila
á ofegar del saboyá
los acorts, qu' importuns vibran,
y 'l són ansiat y benéfich
robarli á n' ella perillan.
Mes ja es tart; que deixondada
y alegre 'ls ulls esparpilla
no bè rápida s' apaga
la darrera melodia.
Y endevinant qu' es mon zel
qui d' aquells ecos la priva,
me diu ab veu amorosa
qu' encar sent l' ánima mia:
—«¡Oh, nó, no 'm robis d' eix orga
las armonias divinas
que dintre mon pit dolsura
y goig celestial ne filtran;
sas notas consols me portan,
sos accents mos dolors minvan
mes 'l repos que en va cerco,
mès que las suáus medecinas
que 'm dòns, pobre espós, confiat
que mon mal poden guarirne.
No hi fá res que mas parpellas
deixi la són fugitiva,
que quant l' ánima ne gosa
no sent lo cos sas punyidas.
Tu sabs que 'm tè 'l cor robat
des de nina l' armonia,
que sos raudals me transportan,

que mon esperit n' encisan;
deixa'm, donchs, assaborir
l' incomparable delicia
d' eixos delicats acorts
que he sentit mitj adormida.
No 'm neguis eix pler, la són...
vindrà quant Deu servit sia!»

Y jo, que foll l' estimava,
jo, que una vida y cent vidas
hauria dat per comprarli
un sòl instant d' alegríá;
diguí prest al saboyá
que al vent llansés las veus ricas
de son preuhat instrument,
font de dolsa melodia,
per' regalarli l' aurella,
per' ferli olvidar ¡ay trista!
los sufriments y dolors
qu' en cos y ánima sentía,
gronxant son cor apenat
en un bressol d' armonías.

¡Si 'n durá d' estona 'l sò
entorn sa cambra tranquila!
¡Si 'n va olvidar ella d' ánsias!
¡Si 'n disfrutá de delicias!
¡Si 'm vaig tirar de monedas
jo al platet del organista
perque no estronqués son doll
de vibracions infinitas!
—«¡Oh, saboyá lo de l' orga,
no páris vuy la musica
que si tornas altre jorn
¡qui sab, ay, si podrá ohirla!...»

II.

Des d' aquella matinada
un any just passat n' havia,
any d' amarguras y penas,
de dóls y llágrimas tristas.
Una tomba ne guardava
l' esperansa de ma vida,
ma dolsa esposa de l' ánima,
mon sol bè, tota ma ditxa.
La soletat de ma casa,
com lo meu cor de goig viuda,
contemplava jo un matí,
la memoria en *ella* fixa.

Cada objecte qu' entorn veyá
mès mon ànima aflagia,
perque era viventa imatge
d' una ditxa d' altres dias.
Aquí 'ls quadros que brodá
ab má primorosa y fina!
allí sas toyas que Flora
mès bellas no las fabrica;
no lluny sas joyas y galas
que sa bellesa acreixian,
y al costat la santa Verge
á qui pregava ab fé viva
ella que al cel la pujés,
jo que se dignés guarirla.
Mon cor ab fel d' anyoransas
la mel dels recorts bebia,
quant, en mitj de mon transport,
los ecos suáus á mi arriuan
d' un orga qu' en lo carrer
dava al vent sas armonías.
Com d' un llamp la mia pensa
de sopte se sent ferida,
trech lo cap á la finestra
y s' enterboleix ma vista...
Lo músich d' un any enrera
toca, y alegre 'm fa signes
per esmentarme qu' es ell
l' hábil y errant organista
que torna, com l' any passat,
per véndre 'm sas melodías!...
—«Passa, passa, saboyá,
que un mal fat vuy ton pás guia,
no 't paris devant ma porta,
veste 'n lluny ab ta musica;
que 'ls ecos que d' ella surten
avuy mon cor martirisan;
puig ja no hi há qui 'ls escolti
dintre la cambra tranquila
hont l' ayre duya en sas alas
fá un any sas notas divinas,
ni qui de pler s' ubriaqui
de ton sò ab lo célich ritme,
ni qui cerqui suáu consol
en la mel de sa armonía.
Llarch romiatje n' has fèt
corrent per ciutats y vilas
des del jorn que prats y comas
treyan com avuy florida.
Nits de fret, diadas de fam
prop l' opulencia mesquina

n' has passat, sens mès amichs
que 'l trist plany de ta musica;
mès Dèu fassa que jamay
de tant amargas ne tingas
com las que m' han affigit
mentre tu 'l mòn recorrias.
Fam al cor y gel en l' ànima
jo, saboyá, n' he sentida;
sols plors per' beure he tingut,
mos flagells per companyía.
Valls que sòl y vent secaren
avuy floreixen jolivas:
ditxa meva que 't mustiares,
¡no traurás may més florida!
Passa, passa, saboyá,
véste 'n lluny ab ta musica,
que jo avuy no he de tirarte
monedas que ansiós cobdicias
perque regalis l' aurella
que regalares un dia;
puig la que sos greus dolors
n' adormia ab ta musica
avuy dolors ja no sent;
ni adormirlos necessita,
perque en son bressol la mort
per sempre la n' ha adormida.
Passa, passa, saboyá,
véste'n lluny ab ta musica,
que la que un jorn l' escoltava
¡ja may mès no podrà ohirla!

SALVADOR GENÍS.

Gerona, 8 d' agost de 1874.

LAS POSTRES DE UN CASAMENT. ⁽¹⁾

JOCH-PARTIT.

UN CONVIDAT. Qu' heu estat dematinera,
Pubilla, en cercar fadrí,
Qu' heu estat dematinera
A tothom se sent á dir.
Per omplirme de tristesa
Per deixarvos de florir,
Qu' heu estat dematinera
A tothom se sent á dir.

LA NUVIA. Grans mercés vos sian dadas,
Massa favor vos me feu;
Grans mercés vos sian dadas,
Tinch lo marit aprop meu.
Si sòu fadrí de finesa
No la gastéu per no res,
Grans mercés vos sian dadas.
Tinch lo marit aprop meu.

CONVIDAT. Ja que m' vedáu l' alabaros
Una cosa 'us diré jo,
Ja que m' vedáu l' alabaros
Vos parlaré del meu cor
Que minva mès cada dia
Per carestía d' amor.
Ja que m' vedáu l' alabaros
Vos parlaré del meu cor.

LA NUVIA. Las pubillas ne van caras
Cabalés de rich cabal.
Les pubillas ne van caras
Pera vos no n' aniran.
Pel's hereus de ricas casas
Cabalés de rich cabal,
Las pubillas ne van caras
Pera vos no n' aniran.

(1) Eixa composició no es de la inventiva del autor en quant á la construcció de las estrofas (encara que ho siga lo assumpto y lo vers). Es una costum, que, reminiscencia del antich «joch-partit», he observat en tots los casaments ac modats del Urgell y part de montanya de la provincia de Lleyda. Avuy en lloch del convidat pujan en la casa una colla de mossas del poble y al só de las panderetas cantan estrofas iguals en tot á aquestas.

CONVIDAT. Lo desvari que jo m' sento
Ve d' un dia, d' una flor,
Lo desvari que jo m' sento
Me l' daren los seus olors.
Essent flor tan verinosa
No tocantla tinguí sort;
Lo desvari que jo m' sento
Me l' daren los seus olors.

LA NUVIA. A fé que vo' n' tinch planyensa
Per fora no se 'us coneix,
A fé que vo' n' tinch planyensa,
Ab la flor no hi penséu mès.
Que va creixent la malura,
Vostres ulls ho van dient,
A fé que vo' n' tinch planyensa,
Ab la flor no hi penséu mès.

CONVIDAT. Que jo la oblide ab un dia?
Que jo deixe l' mèu cor buyt?
Que jo la oblide ab un dia?
¡Ay, pubilla! aixó no puch.
Que jo aefes la llassada
Que feu Dèu pera mi nus?
Que jo la oblide ab un dia?
¡Ay pubilla! aixó no puch.

LA NUVIA. Si eb tan forta malaltia
Remey no hi podéu trobar,
Si ab tan forta malaltia
Vostre cor no hi pot lluytar.
Aneusen cap á montanya,
No baixéu pas mes al pla,
Si ab tan forta malaltia
Vostre cor no hi pot lluytar.

CONVIDAT. Lo bon temps que sent donsellà,
Casada que Dèu vos dó,
Lo bon temps que sent donsellà,
Etmetsinareu mon cor.
Y á montanya me n' enporto
Per bálsam al desconsol,
Lo bon temps que sent donsellà
Etmetsinareu mon cor.

FREDERICH RENYÉ.

CONSISTORI
DELS JOCHS FLORALS
DE BARCELONA

LLISTA DE LAS COMPOSICIONS REBUDAS EN SECRETARIA

—102. Las derreras paraulas. *Adeu!*—103. Poesía. *La familia de cal Leres.*—104. A la Verje María. *¡Oh magna, oh pia, oh multum amabilis María!*—105. A Puigcerdá. *Que 'n son de valents!*—106. Faeltat é gentilesa. *Sursum corde.*—107. L' Orgía. ***.—108. La Vergonyosa. No la despertes, no.—109. Tetuan. *Ecce obra magna seculum XIX.*—110.—Florentina. *No es verdad ángel de amor que en esta apartada orilla.* ZORRILLA.—111. Lo soroll de l' aigua.—*Fuentes que murmurais dulces querellas.* GARCILASO.—112. Un convid. *Lo primer que pendrá será 'l gran maula.*—113. Segueix. *No detengas tu paso, sigue y calla.*—114. *La vida del amor.* TERCEROLA.—115. ¡Oh joya! *Secundum.*—116. La primera. *Ni may que ho fós.*—117. Esperansa. *Qui com tú?*—118. Lo cant de ma patria.—*Y á ma patria, ma patria santa, l' últim etc.* BALAGUER.—119. Lo torrent. *En lo mon ni la mort pot ser eterna.*—120. Honestas, fides, amor. *Añadiendo siempre pasion á pasion, memoria á memoria, etc.* GÓNGORA.—121. A la Verge María. *Oh magna!*—122. Lo compte Blau. *Ay infelís de la que nace hermosa.*—123. L' incrédul. *Fides.*—124. Lo remor de l' ona. *En Jacme, fill del Senyor infan En Ferrando, fo en mon poder, é en aquell dia havia XL jorns que era nat é no pus.* MUNTANER.—125. Ingrata. *Oh Magalí ma tant aymado mete la testo au fenestrou* MISTRAL.—126. L' entrevisto. *Y' á 'no chatouno á Casteu-Nou.* A. TAVAU.—127. La inocencia. *Centum sunt causa cum ego semper.*—128. Hipocresia. *Hipócrita, no blasfemes.*—129. La nit de San Joan. *Nit d' alegría.*—130. Canticus. *Milites.*—131. Lo cant dels aucells. *Con diferente voz se condolecen* G. DE LA VEGA.—132. La mort del princep de Viana. *A la pequeña luz del breve dia, y al grande cerco de la noche oscura, veo llegar la triste vida mia.* HERRERA.—133. La tomba payral. *Dormiu en pau.*—134. La caritat. *Plenitudo lejis dilectis.* S. PAU ALS ROMANS.—135. La poncella del amor. *¡Cielos santos! ¡Qué me dices?*—136. Bonaparte y 'l poble espanyol. *Qui s' exaltant humiliabatur.* EVANGELI DE S. LLUCH.—137. *Requiescat in pace.*—138. L'

ombra del rey En Jaume. *Dies iræ, dies illa*.—139. Coloma. *Lunge da questo suolo, etc.*—140. Jesucrist. *Inri*.—141. Lo portal de casa. *No pot aymar sa nació qui no estima sa provincia*. A. DE BOFORULL.—142. Amor. *¿Qué fora 'l viure si ab la mort finissen de nostre esprit las somiadas ditxas?* F. P. BRIZ.—143. Lo jardí dels amors. *Las flores son el lenguaje de la creacion*.—144. *¿Hi aniré? Anau, lleugeres ones volgudes, besáu la platje de la regió hont viu la reyna, la hermosa fada etc.* THOMAS FORTEZA.—145. Elegia. *Lloraré, no importa; el dolor y las lágrimas son el crisol do se depura la doliente humanidad*. M. M. Y Q.—146. Cant d' amor. *Un no rompido sueño, un dia puro, alegre libre quiero*. F. L. DE LEON.—147. La oració. *Tu sola veus lo terme y lo principi, ets clau del pensament y alé de l'ánima*. F. PELA Y BRIZ.—148. A Santa Eularia patrona de Barcelona. *Sota 'ls plechs de ta bandera guanyarem los nostres llors*.—149. Las darrerias. *Vanitas vanitatum*.—150. Amor. *Ets del cor la pura essensia*.—151. Lo cancan de les Es. *Feta á faisó del Diable mon*.—152. Corrandas. *De cansons y de follias, ros ne cantaré deu mil*.—153. Tant se val. *Sempre ho diuhen*.—154. A la Verge María. *Spes mea in te*.—155. In illo tempore. *Axó passave en lo temps en que les dones de Barcelona eren donas*.—156. En Joan Fivaller. *May venguts, fills d' eixa terra, no permetau tal afront*.—157. Boleros. *De cansons prou ne savia, no se si 'm recordaran*.—158. A las ninas catalanas. *Oh ninas catalanas sou bellas com lo sol, etc.*—159. Lo soldat. *A la guerra se 'n van á la guerra los meus amors*. V.^a PENYA D' AMER.—160. Espanya. *Quosque tandem?*—161. *¡Gloria á Girona! Pro patria*.—162. Pobre cego! *Lo primer es veurer*.—163. La mort de Moisés. *Inveni postum; spes et fortuna, valete*.—164. Pobre nineta!—165. Lo soldat. *Qui mor per la patria no mor may*. A DE BOFARULL.—166. Santa Eularia. *Fides*.—167. Ventura. *May mes*.—168. Clotilde. *Sueña el rey que es rey etc.*—169. Oda á Deu. *Unus et trinus etc.* S. AGUSTÍ.—170. Alegrias. *Sempre venen be*.—171. Lo desitg. *No tot lo que 's pensa 's pot fer*.—172. Calculs errats. *Lo corb diu negra á la garsa*.—173. Amor. *Lo dupte*.

Lo que 's fa públich per satisfacció dels interessats.

J. ROCA Y ROCA.

2 Abril 1875.

NOVAS

S' ha estrenat al Odeon lo drama en tres actes del Sr. Silvestre Molet y Anton Ferrer y Codina *La casa pairal*.

Un rich cubá resident en aquesta ciutat ha adquirit á molt bon preu dos quadros del conegut artista en Jaume Serra, copias excelents de dos retaules antichs, qu' havian figurat en l' Exposició de Madrit. Aqueix fet, digne sempre de ser imitat, ho es especialment tractantse de la reproducció de dos obras antigas, puig axó suposa en lo comprador un gust artístich mes elevat que s' aparta de l' afició general á la amanerada pintura de género que regna entre las classes acaudaladas, y un desitj manifest de protegir als nostres artistas.

La apreciable revista *Fomento de la Produccion Nacional*, ha publicat uns articles del Sr. Rodó y Casanovas en los quals fa las degudas rectificacions als publicats per lo catedrátich de Madrit Sr. Vicuña fent una descripció dels progressos de la producció espanyola. Felicitem al Sr. Rodó per haber reivindicat per Catalunya los justos títols de primacia de alguns fets notables que habia atribuit á Madrit lo Sr. Vicuña, y per haver també fet notar la existencia d' altres que 'l mateix publicista desconexia.

Segons anunciárem, lo Divendres Sant á la tarde se executá á San Jaume l' oratori del jove compositor en Joseph Rodoreda *Las siete palabras* per una nombrosa orquesta y un rublert cor de veus, en lo qual figurava, pera 'ls trosos á solo, lo aplaudit tenor del Liceo Sr. Maurelli. L' éxit no pogué ser mes satisfactori pera l' autor, que ha acreditat en aquella obra un talent é inspiració tant notables, que li asseguran un distingit lloch entre 'ls mestres catalans.

En lo número de la *Revista-histórico latina* del primer del corrent, comensa á publicar l' inteligent gefe del Arxiu de la Corona d' Aragó, D. Manel de Bofarull, unas Poesías religiosas catalanas copiadas d' un códice que 's custodia en l' arxiu de la Catedral de Gerona y 's titula *Petri Michaelli Carbon lli adversaria*; quals autor son Montserrat, Torres, Anton Canals y Francisco Segarra.

En Montpeller s' ha celebrat lo dia 31 de Mars un concurs filològich y literari del qual ha pres la iniciativa la «Societat pera l' estudi de las llengas romanas», presidit simultáneament per M. Egger, ministre del Institut de França, y per lo gran poeta de Provensa Frederich Mistral. Los vice-presidents designats per la societat han sigut los senyors Pau Meyer, Miquel Breal y Gaston París en representació de París y 'ls Srs. Manel Milá, Víctor Balaguer y Albert de Quintana en representació de nostra Catalunya, galanteria que ab tota l' ànima agrahim á tan distingida societat. Don Manel Milá es ja á Montpeller; sabem que 'l senyor Quintana en la impossibilitat de assistirhi hi ha enviat un calorós telégrama encarregant á Mistral que oferexi en son nom pera 'l prócsim concurs de la societat un premi cual tema será: «La cansó del llatí» y al cual podran concorre totas las llengas romanas.

Un nou establiment que honra á Barcelona y que prova la vitalitat del Art en nostra ciutat acaba de inaugurar-se en lo carrer de Escudellers. Son duenyo, lo Sr. Bassols, al brindar als artistas un lloch hont esposar las sevas obras ho ha fet espléndidament. La decoració del petit saló principal y demás dependencias fan molt honor al gust y enginy del pintor Sr. Comeleran, encarregat de tota la part artística. Las obras pictóricas esposadas no son escassas en número ni en mérit artístich. La escola valenciana está representada pels Srs. Peyró, Pinazo, Miralles y Borrás y en sas obras brillan las cualitats y defectes característichs d' exa escola, que en poch's anys s' ha fet tant coneguda.

Del nostres artistas s' hi veuhen las primeras obras que de Roma enviá lo malhaurat Fortuny y que demostran l' inmens progrés que ha fet després son autor. De tot l' axam de joves que son la mes llegítima esperansa del Art catalá s' hi veuhen obras. Urgell hi te sas marinas y paisatges, plenas de veritat y poesia; Urgellés, temperament ardent que ab tan pasmosa precisió junta la naturalesa, y á qui desitjem que son quadro l' hivern sia tan ben acullit en Madrit com ho ha sigut entre nosaltres; Torrescassana, que entre altres obras ne te duas en que 'ns sembla ha millorat molt; Comeleran esperit inquiet que cercant sempre nous camins troba notas tan justas com son *Soldat*; Arcadio Mas, que mostra als inteligents las bellesas del realisme; Simon Gomez que ab son petit quadro de color ha inaugurat las ventas en la nova Esposició, y finalment los senyors Amado, Armet, Borrell, Inglada, Martí, y Morera hi tenen obras, y tots contribuexen á que 'ls aficionats al Art passen agradablement la estona y feliciten al Sr. Bassols per son Establiment.

En lo taller dels germans Vallmitjana hi ha esposada una magnífica escultura, representant. «Lo triunfo del Amor sobre la Forsa» que creyem se farà admirar á Londres hont va destinada tan com ho ha sigut aquí per los inteligents en l' Art, puig mostra baix un nou aspecte lo talent tan reconegut per tots en los Senyors Vallmitjana.

Com resultats del exámen del primer grupo d' exercissis pera la plassa de pintura que pensiona D. Fernando Puig á Roma, lo Jurat, nombrat per la Academia, ha declarat hábils pera continuar los exercissis als Senyors Planella y Peyró, quedant los trevalls d' aquestos Senyors com dels demés que comensaren las oposicions exposats en una de las salas de la Academia.

La Comissió de monuments d' aquesta Provincia, va desde temps restaurant la capella reyal de Santa Ágata, ahont té son local, á fi de constituirhi un interessant Museu y de que pugue ser contemplada ab tota sa integritat per los qui visiten aquella joya del art catalá. Al efecte, després d' haver-se enrajolat lo paviment, s' han colocat vidrieras en tots los finestrals, algunas d' ellas de colors, y s' está ara construhint la porta que deu substituir á la actual. En lo local s' hi veuhen ja alguns bells fragments arquitectónichs, mosaichs, dos archs del claustre del enderrocat Convent de Sant Pere, retaules gótichs y altres objectes interessants, entre ells dos dels canons que 's trovaren no fa molt en lo fons del port. Ab axó y las antiguitats romanas que hi ha avuy en lo Palau de la Diputació, y serán trasladadas també á Santa Ágata, se formarà 'l citat Museu, qual inauguració desitjariam se fes prompte y ab la corresponent públicitat, pera que pugan contribuir á augmentarlo los aymants de nostras glorias artísticas.

La matexa ilustrada Corporació, inseguint las facultats concedidas per lo Govern, ha nombrat corresponsals en molts de las poblacions de la Provincia, y ha passat una circular als respectius Ajuntaments, á fi de que, indicant los monuments d' art que 's troben en cada terme municipal, se 'n puga formar una estadística. A la indicada circular—trist es dirho!--sols han contestat los Ajuntaments de Premiá y Vilassar y algun altre.

En lo número corresponent al primer del actual de la magnífica *Gazette des beaux arts* de París, comensa á insertar Mr. Walther Fol un treball titolat *Fortuny*, en lo qual s' ocupa de las obras del célebre artista, traduhint varias de sas cartas originals que manifestan la noblesa de sentiments y 'l bon criteri en cuestiones d' art que 'l distingian.

En lo text van intercalats tres grabats dos d' ells: *Cavalleria carlista* y un *Puny d' espasa*, copias de dibuxos y *Lo casament espanyol* (La Vicaria) copia del célebre quadro del mateix nom, tots d' en Fortuny, haventne donat apart un aygua-fort representant *L' encantador de Serpents*, obra també de nostre artista.

Com á l' extranger, en sa patria continúan las manisfestacions en honor del gran artista. La Diputació de Barcelona ha adquirit per deu mil duros lo quadro de la Batalla de Tetuan qu' esperem veure prompte á Barcelona. Nostre Ajuntament ha acordat donar lo nom de Fortuny al carrer paralel al del Carme que s' ha obert ab motiu del enderrocament del Monastir d' aquell nom, y á Reus se verificá lo dia 23 del corrent l' acte de fixar en la casa ahont nasqué, la lápida que conmemora sa naxensa.

Una nombrosa comitiva en la qual figurava l' Ajuntament y las personas mes distingidas de la població, las autoritats militar y eclesiástica y la població, y la comissió d' erecció del monument á Fortuny, se dirigí á la casa número 36 del arrabal de Robinter, coneguda ab lo nom de la *Boella*. L' alcalde segon D. Pau Soler, per trobarse indisposat lo primer, pronunciá un eloqüent discurs, despres del cual se descorregué la cortina que tapaba la lápida. Seguidament lo secretari del Ajuntament y distingit poeta don Marian Pons y D. Estanislau Clariana, llegiren composicions en vers en honor del difunt artista, axís com se doná lectura d' una poesia d' en Joaquim M.ª Bartrina, y terminá l' acte D. Anton Soler y Clariana describint en un discurs los principals rasgos de la fesomia del eminent fill de Reus.

TAULA DEL PRESENT NÚMERO

Joan Maluquer Viladot.	Lo Canal d' Urgell.	413
F. Maspons y Labrós.	Dias feriat.	419
Joan Serra y Pausas.	Noticias biográficas sobre Marian Fortuny.	426
Salvador Genís.	Música trista.	433
Frederich Renyé.	Las postres de un casament.	437
	Consistori dels Jochs Florals de Barcelona.	439
Frederich Soler.	L' any trenta cinch (continuació).	
